

Либерален Преглед

Годишник 2016 (част 2)

ЕКСТАЗ

**Списание „Либерален преглед“
Годишник-2016
(част 2)**

ЕКСТАЗ

Берлин, 2016

Тази електронна книга ви се предоставя при условията на лиценз за **„Криейтив Комънс - Признание - Некомерсиално - Без производни“ версия 2.5** (CC-BY-NC-ND version 2.5).

(Всички преводи, доколкото не е указано друго, са направени от издателя на списанието.)

Съдържание

Списък на авторите	10
Май 2016	12
<i>Сливането на цивилизациите</i>	
Автор(и): Кишор Махбубани и Лорънс Самърс	13
<i>В пасажите на историята</i>	
Автор(и): Марк Лиля	24
<i>Мултикултурализмът в Канада – модел за Германия?</i>	
Автор(и): Райнер Гайслер	47
<i>Да бягаш</i>	
Автор(и): Боряна Телбис, Фелия Барух	62
<i>Популистското изкушение</i>	
Автор(и): Ан Епгълбаум, Лукаш Павловски	82
<i>„Столипиново“. Проблем. Решение</i>	
Автор(и): Иван Бедров	93
<i>Черешово време</i>	
Автор(и): Силвия Чолева	98
<i>Черна следа</i>	
Автор(и): Палми Ранчев	103
<i>Мечтата на тялото: „Чевенгур“ на Андрей Платонов</i>	
Автор(и): Александър Кьосев	109
<i>Случаят Еренбург</i>	
Автор(и): Тони Николов	126
<i>Шарадата с референдумите</i>	
Автор(и): Иън Бурума	135
<i>За Македония с нарастваща тревога</i>	
Автор(и): Аспарух Панов	140
<i>Сблъсък на солидарности</i>	
Автор(и): Иван Кръстев	148

<i>Зад новата германска десница</i>	
Автор(и): Ян Вернер Мюлер	158
<i>Портокалите се ядат с корите</i>	
Автор(и): Стоян Гяуров	167
<i>Последният войнишки император</i>	
Автор(и): Костадин Костадинов	171
<i>Игра на кльонове</i>	
Автор(и): Мария Спирова	244
<i>Да те виждат в „циганска“ роля</i>	
Автор(и): Татяна Ваксберг	251
<i>Реалните „ние“ срещу виртуалните „те“</i>	
Автор(и): Петя Кабакчиева	258
Юни 2016	267
<i>„Заповед за унищожението на известни категории интелигентни лица“ от 1915 г.</i>	
Автор(и): Мартин Вълков	268
<i>От единия процент, при единия процент, за единия процент</i>	
Автор(и): Джоузеф Стиглиц	306
<i>Войните на Владимир Путин</i>	
Автор(и): Тимъти Снайдър	314
<i>Имитационна демокрация</i>	
Автор(и): Пери Андерсън	328
<i>Наречи детето зебра</i>	
Автор(и): Даниел Смит	342
<i>Ляво, дясно: как да се ориентираме?</i>	
Автор(и): Антоний Тодоров	362
<i>Детективският роман</i>	
Автор(и): Зигфрид Кракауер	369
<i>Толкова обичаме Бербя</i>	
Автор(и): Вергил Немчев	381

<i>Езикът на омразата: степени на толерантност</i>	
Автор(и): Участници в уъркшопа „Езикът на омразата“	389
<i>Бурката: западният поглед</i>	
Автор(и): Лазар Копринаров	397
<i>Да се страхуваш</i>	
Автор(и): Боряна Телбис	412
<i>Ислямът и жените на Балканите</i>	
Автор(и): Ина Мерджанова	427
<i>Смътният: „Непосилната лекота на битието“ на Милан Кундера</i>	
Автор(и): Александър Кьосев	451
<i>Преди Брекзит, встрани от хористите</i>	
Автор(и): Петър Чолаков	462
<i>Три скорости на пробягващите образи</i>	
Автор(и): Жана Попова	465
<i>Нанкин – стар и нов Китай</i>	
Автор(и): Аврам Агов	471
<i>Търнър в очите на Увалиев</i>	
Автор(и): Светлозар Василев	481
Юли 2016	490
<i>Отвѣд дебата около Брекзита</i>	
Автор(и): Кенан Малик	491
<i>Новата „критическа“ възраст</i>	
Автор(и): Станислав Додов	499
<i>За Левски, историята, „освобождането“, „заробването“ и „опраскването“ на президентите</i>	
Автор(и): Стефан Дечев	514
<i>Кризата на неолиберализма в Европа</i>	
Автор(и): Майкъл Ръстин	542
<i>Конспиратистите</i>	
Автор(и): Ричард Дж. Еванс	552

<i>Другата емигрантска криза на Европа</i>	
Автор(и): Джон Конгли	560
<i>Майната им на Шули, Юнкер и еврорегулациите за кривите краставици!</i>	
Автор(и): Димитър Илиев	569
<i>Езикът на медиите: еманципацията възможна?</i>	
Автор(и): Снежана Попова	573
<i>За Митко Гочев</i>	
Автор(и): Ицко Финци	578
<i>Уинстън Чърчил, един от най-малко очакваните противници на Брекзита...</i>	
Автор(и): Хуго Портиш, Уинстън Чърчил	583
<i>„Както ви харесва“</i>	
Автор(и): Ицко Финци	587
<i>Сулицано</i>	
Автор(и): Бисера Виденова	592
<i>Предпоследната лента на Крап</i>	
Автор(и): Александър Кьосев	596
<i>От Брекзит към Тръмп?</i>	
Автор(и): Джонатан Фрийдланд	602
<i>Да се изучава цялата технология на българския Холокост, изселванията, стигмата, лагерите</i>	
Автор(и): Юлиана Методиева, Соломон Бали, Рафаел Чичек	609
<i>За сметка на децата ни</i>	
Автор(и): Навид Кермани	617
<i>Николай Хаджигенов: Законопроектът за борба с тероризма иска да контролира хората</i>	
Автор(и): Юлиана Методиева, Николай Хаджигенов...	624
<i>Чакане и надежда</i>	
Автор(и): Александър Кьосев	631
<i>Сънища</i>	
Автор(и): Силвия Чолева	644

Автобиография, антропология, меланхолия
Автор(и): Александър Кьосев 654

Август 2016 683

Австрия – уроците на крайната десница
Автор(и): Ян Вернер Мюлер 684

В подготовка за промени
Автор(и): Гари Каспаров, Лука Лисяк Габриелчич 693

Турция избира Ердоган
Автор(и): Кристофър де Беллаг 702

*Краят на нациите: възможна ли е алтернатива
на националните държави?*
Автор(и): Дебора Макензи 707

Фанатик ли е новият човек?
Автор(и): Ян Асман 720

Вой
Автор(и): Палми Ранчев 727

Наръчник на бригадира
Автор(и): Ивайло Динев 732

Соц носталгията – последният писък в маркетинга
Автор(и): Делиян Маринов 738

Безлунния
Автор(и): Асен Валентинов 744

„Литературен вестник“ и моралът в литературата
Автор(и): Владимир Левчев 748

Голямата кражба
Автор(и): Дубравка Угрешич 755

Науката и българските ѝ критерии
Автор(и): Георги Карев 763

Период и екология
Автор(и): Александър Кьосев 790

<i>Какво Америка може да научи от Дания</i>	
Автор(и): Асошиейтед прес.	802
<i>Отвъд хоризонта</i>	
Автор(и): Станка Николова	805
<i>Цената на монотеизма</i>	
Автор(и): Стоян Гяуров.	815
<i>Терористите</i>	
Автор(и): Палми Ранчев.	820

Списък на авторите

А

Агов, Аврам **471**
Андерсън, Пери **328**
Асман, Ян **720**
Асошиейтед прес **802**

Б

Бали, Соломон **609**
Барух, Фелия **62**
Бедров, Иван **93**
Бурума, Иън **135**

В

Ваксберг, Татяна **251**
Валентинов, Асен **744**
Василев, Светлозар **481**
Виденова, Бисера **592**
Вълков, Мартин **268**

Г

Габриелчич, Лука Лисяк **693**
Гайслер, Райнер **47**
Гяуров, Стоян **167, 815**

Д

де Белаг, Кристофър **702**
Дечев, Стефан **514**
Динев, Ивайло **732**
Додов, Станислав **499**

Е

Еванс, Ричард Дж. **552**
Епълбаум, Ан **82**

И

Илиев, Димитър **569**

К

Кабакчиева, Петя **258**
Карев, Георги **763**
Каспаров, Гари **693**
Кермани, Навид **617**
Конъли, Джон **560**
Копринаров, Лазар **397**
Костадинов, Костадин **171**
Кракауер, Зигфрид **369**
Кръстев, Иван **148**
Къосев, Александър **109, 451, 596, 631, 654, 790**

Л

Левчев, Владимир **748**
Лила, Марк **24**

М

Макензи, Дебора **707**
Малик, Кенан **491**
Маринов, Делиян **738**
Махбубани, Кишор **13**
Мерджанова, Ина **427**
Методиева, Юлиана **609, 624**
Мюлер, Ян Вернер **158, 684**

Н

Немчев, Вергил **381**
Николова, Станка **805**
Николов, Тони **126**

П

Павловски, Лукаш **82**

Панов, Аспарух **140**

Попова, Жана **465**

Попова, Снежана **573**

Портиш, Хуго **583**

Р

Ранчев, Палми **103, 727, 820**

Ръстин, Майкъл **542**

С

Самърс, Лорънс **13**

Смит, Даниел **342**

Снайдър, Тимъти **314**

Спирова, Мария **244**

Стиглиц, Джоузеф **306**

Т

Телбис, Боряна **62, 412**

Тодоров, Антоний **362**

У

Угрешич, Дубравка **755**

Участници в уъркшопа „Езикът на омразата“ **389**

Ф

Финци, Ицко **578, 587**

Фрийдланд, Джонатан **602**

Х

Хаджигенов, Николай **624**

Ч

Чичек, Рафаел **609**

Чолаков, Петър **462**

Чолева, Силвия **98, 644**

Чърчил, Уинстън **583**

Май 2016

Сливането на цивилизациите

Автор(и): Кишор Махбубани и Лорънс Самърс

В защита на глобалния оптимизъм

Настроението в големи части от днешния свят е доста мрачно. Бъркотията в Близкия изток доведе до стотици хиляди смърти и **милиони бежанци**; по цялото земно кълбо се провеждат произволни терористически атаки; в източна Европа и Азия царят геополитически напрежения; супер-цикълът на оживената световна търговия изглежда достигна края си; **растежът в Китай** се забавя; в много страни цари **икономическа стагнация**. А всичко това допринася за подхранването на един дълбок песимизъм относно настоящето и, което е още по-лошо, бъдещето.

Много вероятно е обаче историците, които ще гледат към нашата епоха от гледната точка на по-късните поколения, да бъдат силно озадачени от широко разпространените в наше време усещания на униние и тежка участ. Разглеждани от гледната точка на повечето обективни критерии за човешко благосъстояние, последните три десетилетия се очертават като **най-добрите в човешката история**. Все повече и повече хора, по все повече места, имат по-добри животи от когато и да било преди. И това в никакъв случай не е нещо случайно – защото, въпреки пророчеството на Самуел Хънтингтън, онова, което се случва през последно време е не сблъсък на цивилизации, а сливане на цивилизации.

Казано най-просто, големите световни цивилизации, които преди това са имали откъснати едни от други, отделни идентичности, сега вече имат все по-разширяващи се сфери на припокриване. Повечето хора по света в наше време имат същите аспирации като онези на западните средни класи: те искат децата им да получат добри образования, да намерят добра работа и да живеят щастливи, продуктивни животи като членове на стабилни, мирни общности. Вместо да се чувства потиснат, Западът трябва да се радва на феноменалния си успех в това, че е внедрил ключовите елементи от собствения си мироглед в другите големи цивилизации.

Маршът на разума, поставен в ход по времето на Просвещението в Запада, се разпространява по цялото земно кълбо, с което води до появата на прагматични, ориентирани към решаване на проблеми култури във всички световни региони и прави възможна появата на стабилен, продължителен световен ред, основаващ се на ясни правила. Нещо повече – има силни основания да се смята, че следващите няколко десетилетия ще бъдат още по-добри за човечеството от последните – ако само Западът не изгуби доверие в собствените си ценности и не се оттегли от глобалната си ангажираност. Най-голямата опасност, свързана с днешния песимизъм е, че той би могъл да се превърне в самоизпълняващо се пророчество, водещо до страх и отдръпване [от активно участие в световните дела], вместо опити за подсилване на съществуващата глобална система.

Зачатъците на съвременна ера се крият в трансформацията на Западам започнала и проведена по време на Ренесанса, Просвещението и Индустриалната революция. Никоя друга цивилизация не може да се похвали с реалната заслуга да е породила Модерността. И това е направено не с някаква благородна цел за извисяване на човечеството като цяло; по този път е имало множество проблеми, а експлозията на западна власт по цялото земно кълбо е довела до някои ужасни последици за други култури и региони. Но окончателният резултат от това е разпространението на един модерен мироглед, разчитащ на наука и рационалност при решаването на проблемите, и в края на краищата ползотворен за населението на цялата планета.

Само допреди половин век например беше налице глобален сблъсък между антагонистични икономически идеологии. Никита Хрушчов, бившият лидер на Съветския съюз, можеше да твърди по онова време, че държавата е по-добра от свободните пазари при доставянето на стоки и услуги на гражданите. Днес такива възгледи предизвикват само присмех. Пазарната икономика направи днешните китайски и индийски работници далеч по-продуктивни, отколкото са били по което и да е било време под управлението на Мао Цзе Дун или Джавахарлал Неру. Днешните общества приемат простичкия факт, че работниците се нуждаят от материални стимули, за да бъдат производителни, което пък води до увеличено чувство за собствено достойнство и самочувствие. Огромното мнозинство от човечеството е грамотно, поне до някаква степен мобилно и има достъп до световния запас от натрупано познание.

Около половината от зрелите хора по света притежават собствен смартфон, а днес по света има повече свързани едно с друго мобилни устройства, отколкото са жителите на планетата.

Разпространяването на науката и технологиите междуременно е подобрило в огромна степен човешкото достойнство и благосъстояние. Преди повечето хора са живели груби, скотски и кратки животи. Днес продължителността на живота се е увеличила многократно буквално навсякъде. Детската и майчина смъртност се е понижила рязко, благодарение отчасти на разпространението на по-високи хигиенни стандарти и строежите на модерни болнични сгради. Според фондацията Бил & Мелинда Гейтс, чак до 1988 детският паралич е върлувал в 125 различни страни; днес тази цифра е понижена до две. Освен сред талибаните и някои уединени общности в Съединените щати, предимствата на ваксините като средство за предотвратяване на болести са приети като безспорни от всички – което пък е част от общия консенсус по въпроса за добродетелите на западната наука и технологии.

А разумът измества суеверията и предразсъдъците в световен план. Днес хората по цял свят широко прилагат приходно-разходни анализи при решаването на [финансови] проблеми, което пък води до постепенно подобряване на изгледите във всички области на човешкия живот – от селското стопанство и строителството до социалния и политически живот. Това помага да се обясни драматичния дългосрочен спад в повечето видове конфликти и насилия, [документиран от харвардския учен Стивън Пинкър](#).

След робството и поставянето зад решетки, най-унизителното състояние за всяко човешко същество е бедността. През 2000 г. тогавашният генерален секретар на ООН, Кофи Анан, оповести като една от амбициозните [Цели на хилядолетието за развитие](#) снижаването наполовина на извънредната глобална бедност до 2015. [Тази цел вече е надхвърлена](#) и Националният съвет по разузнаването на САЩ дори предсказва, че извънредната бедност ще бъде намалена още повече до 2030 г. – което само по себе си вече е едно от най-забележителните постижения в човешката история. А междуременно се очаква глобалната средна класа да нарасне от 1.8 милиарда през 2009 до 3.2 милиарда през 2020 и 4.9 милиарда през 2030. Детската смъртност по света е намаляла от около 63 на 1000 през 1990 до 32 на 1000 през 2015. Това означава повече от четири милиона по-малко детски смърти годишно.

Но вместо оптимизъм, основаващ се на този скорошен прогрес, в наши дни на Запад човек се среща по-скоро с песимизъм, основно свързан с три настоящи предизвикателства: размириците в мюсюлманския свят, възходът на Китай и вътрешно-западната икономическа и политическа склероза. Но този песимизъм е неоснователен, понеже никое от трите предизвикателства не е непреодолимо.

Модернизацията на мюсюлманите

Ислямският свят, от Мароко до Индонезия, обхваща 1.6 милиарда жители – повече от един на всеки пет жители на планетата. Огромното мнозинство от тях споделят общите глобални аспирации за модернизация на собствените им общества, постигане на средно-класови стандарти на живот и водене на мирен, продуктивен и смислен живот.

Обратно на онова, което твърдят някои, ислямът е напълно съвместим с модернизацията. Когато Малайзия построи **небостъргачите „Петронас“** а Дубай издигна **Бурж Калифа**, те изграждаха не просто някакви физически структури, но заедно с това изпращаха метафизическо послание: ние желаем да бъдем част от модерния свят във всички негови измерения. Множество ислямски общества са образovali жените си. В малайзийските университети жените превъзхождат числено мъжете, и то в съотношение 65 към 35 процента. Дори и някои ислямски страни, които първоначално не са желали да прегърнат идеите на модернизацията, днес вече започват да го правят. Например Катар, Саудитска Арабия и Обединените арабски емирати днес вече имат собствени филиали на големите западни университети. Една от причините за тази промяна е опитът на други региони като далечна Азия, който показва, че модернизацията не е просто равна на озападняване, тоест, че е възможно да се преследват икономически и социални цели и едновременно с това да се запазват собствените културни характеристики.

Вярно е, че определен брой млади мюсюлмани ще продължат да избират пътя на бунта срещу модерния свят, вместо интеграцията в него, ще се присъединяват към радикални ислямистки групи и ще се опитват да причиняват хаос където могат. Около 30,000 мюсюлмански бойци от целия свят, включително и от Запада, са се присъединили към редиците на **Ислямска държава** (позната също като ИДИЛ). Но колкото и да представляват основен проблем за глобалната сигурност, те със сигурност са само капка в морето на фона на онези примерно 200 милиона неради-

кални мюсюлмани, които живеят мирно само в Индонезия. Тази страна избира последователно двама лидери, обвързани с идеята за интегриране на страната в модерния свят, а най-голямата ѝ мюсюлманска организация, наброяващата повече от 50 милиона членове Nahdlatul Ulama, се противопоставя публично на действията и идеологията на ИДИЛ.

Реалното предизвикателство следователно е не толкова ислямският свят сам по себе си, колкото изнамирането на начини, по които да бъдат насърчени про-модернизационните тенденции в него, като заедно с това бъдат ограничени радикалните. Разглеждайки нещата в ретроспектива, от страна на Запада е било грешка да се мълчи, докато чрез финансиране от Саудитска Арабия е бил драматично увеличен броят на радикалните религиозни училища [медресета] по целия свят. Една подобна инвестиция в наши дни, тоест да се изгради по едно добро модерно училище до всяко радикално такова, би довела до конкуренция на легитимността, което пък много вероятно би довело до разпространение на просветителските ценности надлъж и нашир. Такава програма би могла да бъде подхваната от агенциите на ООН, UNESCO и UNICEF, при сравнително скромни разходи, и това е само една от множеството различни линии, по които може да бъде атакуван този проблем.

Предизвикателството на китайците

Второто голямо предизвикателство, което безпокои много хора, е възходът на Китай. Но успехът на тази страна може в края на краищата също да се разглежда като окончателен триумф на Запада. Китайският император Кианлонг е писал в [прословутото си писмо до британския крал Джордж III](#) от 1793, „Нашата Небесна империя притежава всичко в пълно изобилие и не изпитва липса на продукти в собствените си граници. Следователно няма нужда да внасяме произведенията на външни варвари в замяна на собствената ни продукция“. Две столетия по-късно китайците разбират добре, че усвояването на западната модерност в собственото им общество е от решаващо значение за възраждането на страната им. Това доведе до бърз икономически растеж и нови, блестящи инфраструктурни проекти, триумф в изследването на космоса, впечатляващите [Олимпийски игри от 2008 в Пекин](#) и много други забележителни постижения.

Но, макар и китайското общество да е приело модерността с голям ентузиазъм, то не се е отказало от собствените си културни корени. Ки-

тайците подчертават китайскостта на собствената си цивилизация и не виждат никакво противоречие между нея и модерността. И действително, днес Китай преживява свой собствен културен ренесанс, подхранван от новото му благоденствие.

Двойствеността на китайското настояще се отразява в шизофреничната реакция на Запада към него. Правителството на Никсън усърдно търсеше нови отношения с Китай по времето на Мао, а когато Денг Сяопин направи големия залог да отвори страната, Западът приветства промяната. Съединените щати щедро приеха китайски продукти на пазарите си, допуснаха масивни търговски дисбаланси, приветстваха Китай в Световната търговска организация през 2001 и поддържаха отворени глобалните морски пътища, така че Китай да може да търгува свободно. Всичко това позволи на Китай да се утвърди през 2013 като световна търговска сила номер едно. Освен това Съединените щати щедро позволиха на повече от един милион китайски студенти да учат в техните университети.

Но възходът на Китай доведе и до сериозни страхове. Страната продължава да се ръководи от комунистическа партия, която не изпитва особено желание да възприеме [подходите на] либералната демокрация. Китай демонстрира и една войнствена страна в отношенията си с Япония и някои от страните-членки на Асоциацията на страните от Югоизточна Азия, когато става дума за териториални спорове в източен Китай и Южното китайско море. Възможността за появата на един агресивен, **войнолюбив Китай**, не може да се изключи напълно.

Но ние се намираме на огромно разстояние от дните, в които Мао открито говореше за възможността да се спечели евентуална атомна война, а китайската история подсказва, че в края на краищата Пекин ще предпочете да се присъедини, вместо да замени или отхвърли, настоящия световен ред, въдворен от Запада. Като първа световна търговска сила Китай има да губи най-много от един евентуален колапс на глобалната икономическа система. Нещо повече – нещото, от което китайците винаги са се страхували най-много, е било *luan* (хаосът). Това може и да води до сравнително груби мерки, предназначени да запазват реда вътре в страната, но заедно с това то би трябвало да подтиква Пекин и към подкрепа на базирания на правила ред на глобално ниво. Без съмнение, в процеса на придобиване на все по-голяма мощ, Китай ще става и все по-самоуверен. Това вече се случва. Но тъй като страната се

нуждае от още няколко мирни десетилетия, за да довърши модернизацията си, тя има сериозни мотиви да се въздържа от военни действия и да избягва конфликтите.

Китайското общество никога няма да стане копие на някое от западните. Собствената култура на страната е прекалено богата, за да бъде абсорбирана от която и да било друга културна вселена. И все пак един модернизиращ се Китай ще бъде място, на което ще се припокриват множество различни [културни] аспирации, както например се случва при широкото разпространение на западната класическа музика в страната. През 2008 г. 36 милиона китайски деца са изучавали пиано (шест пъти повече от броя на децата, които правят същото в САЩ), а други 50 милиона изучават цигулка. Някои китайски градове са в състояние да напълнят с публика до 15 оперни зали в една и съща вечер.

Един модерен Китай с процъфтяващи западни оркестри и университети в западен стил предоставя мощно свидетелство за сливането на цивилизациите. Западните държавници трябва да позволят на тази динамика да се разраства, като заедно с това запазват търпение що се отнася до други сфери на промяна, като например в политическата област. Развитието на Китай няма да бъде непременно праволинейно, но в дългосрочен план то би трябвало да продължава в положителна посока.

Песимистични популисти

Третото голямо предизвикателство на съвременността идва от широко разпространената загуба на доверие от страна на Запада по отношение на собствената му система и бъдещ потенциал. Мудното темпо на растеж сред целия високоразвит свят, стагниращите нива на приходи сред голяма част от населенията му, **увеличаващото се икономическо неравенство**, политическата патова ситуация, както и появата на популистки настроени партии и политици от двете страни на политическия спектър са все неща, които подхранват широкоразпространеното усещане, че западните модели на управление и икономически мениджмънт започват да губят привлекателност.

Много от тези проблеми са реални и важни. Но те не са нерешими за едно смело ръководство, нито пък представляват някакви фундаментални слабости на западния модел. Така че от наша гледна точка песимизмът е драматично преувеличен, подобно на предишните вълни от безпокойство и поражение, свързани с представите, че най-добрите

времена на Запада са отминали. По-голямата опасност е, че масовият песимизъм може да се превърне в самоизпълняващо се пророчество. За мрачно настроените западни политици и общественици е много по-вероятно да виждат заплахи вместо шансове и да се оттеглят от участие в световните дела, отколкото да продължават успешно да ги ръководят.

Това се забелязва в надигащата се опозиция против, например, Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (ТПТИ) – голямо търговско споразумение, което ще спомогне в огромна степен за разширяването и задълбочаването на либералния ред в голяма част от земното кълбо. То става очевидно също и в увеличаващата се подозрителност по адрес на имигранти и бежанци, както и в нарастващата подкрепа за идеята за затваряне на границите. То може да бъде открито и в намаляващото доверие към и потенциално разрушаване на международни институции като Европейския съюз, доскоро образец на прогресивна международна интеграция.

За Запада би било огромен срам, ако той се отвърне от международния ред, който е създал сам след Втората световна война и който е осигурил толкова много сигурност, благоденствие и бързо развитие в хода на десетилетието. Напротив, той би трябвало да се опитва да затвърди този ред, наблюдайки основно върху три стъпки: съвместна работа с Китай и Индия, укрепване на международните правила и подчертаване на положителните глобални тенденции, които се губят сред цялата истерия, обграждаща негативните такива.

Но защо Китай и Индия? Защото те имат най-големите населения и икономики в развиващия се свят; ръководени са от силни, реформаторски настроени ръководители и гледат към бъдещето с динамичност, оптимизъм и надежда. И двете страни разбират, че трябва да поемат по-големи отговорности при конфронтирането с глобалните проблеми, и че, както беше демонстрирано по време на парижкото споразумение за климата от миналата година, са готови да започнат го правят.

Макар че възходът на Китай е едно от всепризнатите чудеса на нашата епоха, скорошният възход на Индия също е много впечатляващ. Тази страна също прегръща модернизацията, глобализацията и просветителския рационализъм. А междувременно Индия поддържа най-голямата в света демокрация, успешно управлява една невероятно разнообразна културна и демографска мозайка, и успява да запази хладнок-

ръвие и да поддържа [демократичните си] ценности дори пред лицето на **постоянни терористически атаки**.

Макар че и двете страни са азиатски сили, те се различават толкова много една от друга, че създаването на способности за едновременна работа и с двете, както и ученето от тях, би било огромна стъпка по посока на поддържането на един истински глобален ред. Бързото разпространение на университети и оркестри по западен образец говори за възможността за изграждане на нови мостове между Китай и Запада. Изключително успешната индийска общност в Съединените щати ще подпомогне пък изграждането на такива мостове към Индия. А цялото това сътрудничество ще подчертае и усили процеса на цивилизационно сливане.

За разлика от Китай и Индия, Русия се въздържа от пълно възприемане на модерността, макар че Съветският съюз е започнал своите процеси на модернизация по-рано от тези две страни. Русия се колеба дълго, преди да се присъедини към Световната търговска организация и все още не е приела идеята, че безрезервното участие в сегашния, базиращ се на правила ред, може да подпомогне собствения ѝ прогрес. Но колкото повече напредват Пекин и Делхи, толкова по-убедително ще изглежда за Москва да последва примера им.

Голяма част от днешната **глобална многостранна архитектура** е ценен дар на Запада за останалия свят. Но освен това е вярно, че основните западни сили са направили всичко възможно тези институции никога да не станат толкова силни или толкова независими, че да могат да създадат неприятности на създателите си. Генералните секретари на ООН винаги са били създания на постоянните членове на Съвета за сигурност, а шефовете на Световната банка и Международния валутен фонд са били подбрани най-вече сред хора, идещи от Съединените щати и Европа. Вярно е също, че доминацията в тези финансови институции е била използвана от време на време за постигане на извънфинансови цели. Тези политики трябва да бъдат преразгледани, защото легитимността на системата зависи от възприятието, че правилата ѝ се разработват и прилагат по начини, еднакво валидни за всички, а не от гледна точка на тесните интереси на малцина. Подбирането на силни лидери за водещите международни институции, както и предпазването на действията на тези институции от тясно фокусиране и политизиране представлява важна стъпка по пътя напред.

Има множество основания да се вярва, че състоянието на света ще се подобрява, докато прагматизмът и ползването на разума се превръщат в универсални правила на поведение. Западните университети са ключов елемент от тази тенденция. И то не защото учебните им програми биват просто копирани по целия свят. Далеч повече от това, днес вече се възприемат и възпроизвеждат целите екосистеми на модерния, изследователски университет, а възпитаниците на този род университети пък са хората, които на свой ред въвеждат модерни методи в образованието, здравеопазването, икономическия мениджмънт и обществените политики. Глобалните фирми за консултации в сферата на мениджмънта също допринасят за прогреса като разпространяват най-добрите практики и добри идеи от Запада към „останалите“ – и все повече в обратна посока. В резултат на това дори страни, считани в миналото за напълно изостанали и нефункциониращи, като например Бангладеш и Етиопия, днес с увереност навлизат в модерния свят.

Накратко, противно на ежедневните медийни заглавия, които крещат непрестанно за идещия край на света, той всъщност се сплотява все повече, **вместо да се разпада**. Засега сливането на цивилизациите се извършва най-вече чрез инжектиране на западна ДНК в останалите цивилизации. Но в хода на времето е най-вероятно преливането на култура и идеи да потече и в двете посоки. Това вече се случва в сферата на кулинарното изкуство, при която глобалните влияния вече напълно са проникнали в западните кухни. Нещо подобно би трябвало да се случи и в целия спектър на културните отношения.

Ще има трудности. Може да има дори и големи отстъпления. Сливането на цивилизациите и социалните или икономически промени, свързани с него, може да изглежда заплашително за мнозина, може да дава шансове на демагози, експлоатиращи масовите страхове дори и в ядрото на напредналия индустриален свят. Но все по-отворените и просветени общества имат добри шансове да избегнат тази опасност. През двадесет и първи век е далеч по-вероятно светът да бъде управляван от авторитета на идеите, отколкото от идеята за авторитета. Накратко, прогресивното направление в световната история, което повиши общото човешко състояние до невиджани никога преди това висоти, най-вероятно ще продължи.

Лорънс Самърс е почетен президент на Харвардския университет. Той е служил като финансов министър на САЩ от 1999 до 2001 и директор на Националния икономически съвет от 2009 до 2010.

Кишор Махбубани е декан на Школата за обществени политики „Ли Куан Ю“ към Националния университет в Сингапур и автор на *The Great Convergence: Asia, the West, and the Logic of One World*.
